

Makalenin Geliş Tarihi: 22 Haziran 2020

Makalenin Kabul Tarihi: 8 Ekim 2020

POPÜLER KÜLTÜRLE SÜRÜKLENEN SÖZCÜKLER

WORDS INFLUENCED BY POPULAR CULTURE

*Abdulkadir Bayram**

Öz

Bir dilin sözcükleri, alıntı olsun veya olmasın o dilin anlam dünyasının gelişiminde oldukça önemlidir. Sözcükler kullanıldıkça anlamlar yerleşir ve sözcüklerin toplumun içinde geçirdiği aşamalarla anlamlarında farklılaşmalar oluşur. Bazı durumlarda kullanım sıklığına bağlı olarak sözcüklerin yan anlamları, mecaz anlamları, aynı sözcüğün temel anlamından daha fazla kullanılır hâle gelmektedir. Toplumun dil kullanımına bağlı olarak belli göstergelerin derin yapısına, alıntılı olduğu dildeki anlam dünyasına uzak düşen anlamlar yüklenebilmektedir.

Bu çalışmada popüler kültürle sürüklenen, televizyon ve sosyal medya aracılığıyla özellikle genç kuşağın kullanımına giren ve derin yapısına yeni anlamlar eklenen *aynen, yani, pota, tablo* kelimeleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Anlambilim, Popüler Kültür, Aynen, Yani, Pota, Tablo.*

Abstract

Whether the words of the language are quoted or not, in the construction of the semantic structure of that language it is important. As words are used, meanings are established and differentiation can occur with the stages of words in the society. In some cases, depending on the frequency of use, the meanings of words, metaphor meanings become more used than the basic meaning of the same word. Depending on the language use of the society, meanings falling away from the surface structure are loaded into the deep structure of certain indicators.

* Arş. Gör. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, Sivas/TÜRKİYE; ORCID: 0000-0002-9848-4204

In this study, it will be focused on the words of so, just as, pot and table, which are dragged with popular culture, entered into the use of television, especially the young generation, and added new meanings to its deep structure.

Keywords: *Semantics, Popular Culture, Just As, So, Pot, Chart.*

Giriş

Anlambilim, dili anlamsal yönlerden inceleyen dilbilim dalıdır. Semantik de denen anlambilimin amacı, bir dilin yüzey ve derin yapısındaki anlamsal şekillenmeyi, anlamsal yapıyı, art zamanlı ve eş zamanlı olarak incelemek, değişimleri ve gelişimleri ortaya koymaktır. Anlambilim, dilbilimin bir alt alanı olarak düşünülmektedir. Anlambilimin kendi içinde de alt alanları bulunmaktadır. *“Bugün bütün dünyadaki çalışmalar gözden geçirilecek olursa dilbilimsel anlambilimin başlıca iki alt alanı olduğu görülür: 1. Sözcük anlambilimi, 2. Tümce anlambilimi”* (Aksan, 2006: 20). Bu çalışmada ‘sözcük anlambilimi’ temel alınmakla birlikte ‘tümce anlambilimi’nden de yararlanılacaktır.

Popüler kültür, *“Belli bir dönem için geçerli olan, hızlı üretilen ve hızlı tüketilen kültürel öğelerin bütünü”* (Güncel Türkçe Sözlük, 23.03.2020) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kültürel akışın dili etkilemesi kaçınılmazdır.

Sözcükler dilin temel yapı taşlarıdır. Anlamın ilk adımı olarak değerlendirebileceğimiz sözcükler dile girip toplum tarafından kullanılmaya başlandığı zaman, sözcüğün anlamsal yapısı da kurulmaya başlar. Sözcüğün ilk kullanıldığı anlamla kültürel sürüklenme sonucu kullanıldığı anlamlar birbirinden uzaklaşabilmektedir. Sözcük bir metafor hâline gelebilir; sözcüğün mecaz veya yan anlamlarından biri temel anlamından çok daha fazla kullanılır duruma gelebilir.

Geçmişte birçok sözcüğün, önce yazar ve şairlerin kalemiyle kitap, dergi ve gazetelerde kullanılmaya başlanarak dile girdiği, sonra kabul görenlerin yaygınlaştığı bilinmektedir. Günümüzün popüler kültüründe ise yazılı yayınların yerini televizyon ve sosyal medya¹ gibi yayın organları almaya başlamıştır. Bu iki araç yazarların ve şairlerin eserlerinden -kitap, gazete ve dergi- daha çok dile yön verir olmuştur.

Ernest Renan, *“Bilinç esasen bulaşıcıdır ve en dolaylı yollarla bile aktarılır”* (Renan, 2015: 51) demektedir. Bu bağlamda küreselleşen dünyada bilginin yayılma hızı oldukça artmışken, bilinçsizliğin de bulaşıp aktarıldığını görmekteyiz. Buna paralel olarak, dil kullanımının zayıfladığı, sözcük sayısının azaldığı, yanlış sözcük tercihinin bilinçsizce bulaşarak hızla yayıldığı ve yaygınlaştığı görülmektedir. Bu durumun getirdiği bir sonuç olarak ya bazı sözcüklerin anlamlarından biri fazlaca öne çıkmakta ya da popüler kültürün etkisi ve kültürel sürüklenmeyle bazı göstergelerin anlam ağaçlarına yeni dallar eklenmekte ve derin yapısında yeni boyutlar oluşturulmaktadır.

¹ İnternette dil kullanımıyla ilgili bkz. Kabadayı (2006), Karahisar (2013), Yaman ve Erdoğan (2007).

Anlam değişmeleri Aksan tarafından şöyle tanımlanır:

“Anlambilim çalışmalarında eskiden beri üzerinde durulan konuların başında anlam değişmeleri gelir. Bu terimle anlatılan olay bir göstergenin başlangıçta dile getirdiği kavramda bir daralma, bir genişleme belirmesi ya da aynı sözcüğün bir zaman sonra başka bir kavramı anlatır duruma gelmesidir. Her dilde görülen bu olaylar kimi bilgilerce gösteren ya da gösterge değişmesi olarak nitelenir” (2006: 88).

Bloomfield (1933: 435) anlam değişmelerinin pek çoğuna kullanım sıklığındaki artış ve düşüşün sebep olduğunu savunur. Ulmann (1972: 192-195) ise anlam değişmelerini, anlamdaki belirsizlik, kullanım sıklığının azalması, nesiller arasındaki devamlılığın yok olması, çok anlamlılık, bağlamdaki belirsizlik ve kelime yapısı gibi nedenlere bağlar. (Erol, 2018: 63)

Sözcüğün anlamsal yapısında iki temel yapı taşı vardır: *derin yapı* ve *yüzey yapı*. Derin yapı sözcüğün anlam haritalarının, çağrışımsal yapısının bulunduğu kısım iken yüzey yapı sözcüğün iletişimde kullanılan somut tarafıdır. Anlamsal olaylar genellikle sözcüğün derin yapısında meydana gelir ve yüzey yapıya etki eder.

Dilsel göstergelerden biri olarak kabul edilen sözcüğün en küçük anlamsal birim olduğu söylenebilir. *“Gösteren ve gösterilen arasındaki bağıntı, anlamı oluşturur. Her gösterge anlam yüklü bir ögedir”* (Sayın, 2014: 117). Bu ögeler metnin anlamsal inşasını oluşturur. Konuşmanın da konuşucunun metni olduğunu kabul edersek, bu metin öncelikli olarak konuşucunun özelliklerine bağlıdır: *“Her insanda, sahip olduğu bilgilere, kültür düzeylerine göre sanki birçok sözcük dağarcığı, birçok okuma yeteneği vardır”* (Barthes, 2014: 203). İnsan, temel olarak konuşmasını ve fikirlerini aktaracağı konuşma metnini bu birikimden yararlanarak kurar. Ancak artık konuşucunun metnine müdahil olan bir diğer unsur toplumsal dil kullanımının baskısıdır. Bu kullanımlar farkında olunmadan da bilinçaltına yerleşmektedir.

Kullanılan göstergelerin bir kavram alanı (Aksan 1971) ve alt anlam birimcikleri bulunmalıdır. Bazı metinlerde bu anlam birimciklerinden kullanım sıklığı az olanlardan biri öne çıkarılıp popüler kültürün etkisiyle temel anlamın bile önüne geçecek duruma gelmektedir. Bu kullanım televizyon ve sosyal medya kaynaklı olarak öncelikle genç kuşağın kullanımına girmekte, buradan da topluma yayılmaktadır.

Popüler kültürle sürüklenen ve bu makaleye konu olan sözcükler şöyle değerlendirilebilir.

Aynen

Bu sözcük Türkçeye Arapçadan girmiştir. Türkçe Sözlük'te *“Olduğu gibi, değiştirmeden, aynıyla.”* şeklinde tanımlanmış ve *“Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır.”* (2011: 161) örneğiyle verilmiştir. Sözcüğün türüne ise zarf denilmiştir.

Aynen sözcüğü, günümüzde oldukça sık kullanılmakta ve “onaylama, evet, katılıyorum, senin gibi düşünüyorum, düşündüklerin doğru, tamam, aynı fikirdeyim, uygundur...” gibi birçok gösterge ile ifade edilen anlamların yerini almaktadır. Sözcüğün anlam genişlemesine uğradığı görülmektedir.

Aşağıda örneklerle değinilecek olan bu sözcüğün kullanım sıklığı oldukça artmıştır. Bu tip kullanımlar en az çaba yasına², hızlı iletişim kurma çabasına, genellikle sosyal etkilenmeye ve modağa bağlanabilir. Ünlü düşünür Wittgenstein şöyle demiştir: “*Dilimin sınırları dünyanın sınırlarıdır*” (Aksan, 2006: 15). Bu bağlamda sözcüğün birçok göstergeyi karşılayacak şekilde ve sık kullanımı, toplumda zihinsel yorumlama ve ifade yeteneğine ket vurarak konuşucunun anlatımının kısırlaşmasına yol açmaktadır. Bu tip kullanımlara isyan edip bu durumu değiştirmeye çalışan yazılar da bulunmaktadır.³ Sunulan bir bildiride değiştirim örneği (Hirik, 2019) olarak alınan *aynen* sözcüğüne bu çalışmada kavram alanı, anlam genişlemesi ve anlambilimsel derin yapı açılarından bakılmaktadır.

İlk örnek bir reklam filminden alınmıştır. Reklamlarda konuşulanların metin olarak yazıldığı bilinmektedir. Bir reklam yazarlığı alanı bulunduğunu da biliyoruz. Bu durumda *aynen* sözcüğünün yukarıda anlatılan şekilde “evet, doğru” anlamında ve eksilteli cümle yapısında şu reklam metninde kullanıldığı görülmektedir:

“- ...

- Sonra Deniz'e gidip paramızı çekiyoruz. Rahat ediyoruz.

- İndirmek de bedava mı?

- Aynen.⁴”

Özellikle konuşma diline fazlaca yerleştiği için bu sözcüğü reklamlar dışında birçok televizyon programında da görmekteyiz. Aşağıdaki örnek TRT'de yayımlanan “3'te 3 Tarih” isimli yarışma programındaki bir diyalogdan alınmıştır.

“... ”

Sunucu: Özellikle tarih sever birisi için Roma etkileyici.

Yarışmacı: Aynen aynen.⁵”

Bu örnekte *aynen* sözcüğü bir adım daha ileri gidilerek yineleme öbeği (Delice, 2012: 36) şeklinde, pekiştirme işleviyle ve yine eksilteli cümle yapısında kullanılmıştır. Buradaki kullanımda yine sözcüğün kavram alanına, derin yapı göndermeleri arasına “evet, doğru, katılıyorum” anlamları eklenmiştir.

² Bkz. Aydın (2011)

³ <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/nefret-edilen-6-kelime-30262913>, <https://onedio.com/haber/artik-kimsenin-tahammul-edemedigi-aynen-kelimesi-yerine-kullanabileceginiz-11-ifade-736411>, <http://www.diken.com.tr/aynenin-askerleriyiz/> Erişim tarihi: 10.03.2020

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=5uqnH7ywwRU> Erişim tarihi 10.03.2020

⁵ https://www.youtube.com/watch?v=g8IL_r9eXjg Yayın tarihi 05.03.2020, erişim tarihi 10.03.2020

Bir sonraki örnekte en çok izlenen televizyon yarışmalarının yapımcısı ve sunucusu olan Ilıcalı'nın katıldığı bir programdaki konuşmasından alınmıştır:

“ ...

Sunucu: Bu artık daha akılcı bir Survivor olacak. İnsanlar biraz daha zekâlarıyla ön plana çıkacaklar.

Ilıcalı: Aynen.⁶”

Buradaki diyalogda bir cümle veya belki bir metnin karşılığı tek bir sözcükle, *aynen* sözcüğüyle verilmekte ve sözcüğün derin yapısına birçok anlam yüklenmektedir. *Aynen* göstergesinin bu diyalogda derin yapı göndermeleri arasında “katılıyorum, öyledir, ben de öyle düşünüyorum, doğru söylüyorsunuz” anlamları bulunmakta ve sözcüğün kavram alanına eklenmektedir.

Yine bir televizyon haber programında yineleme öbeği şeklinde kullanım örneği alınmıştır.

“ ...

Kameraman: Ağabey playback mi yapıyorsun?

Muhabir: Aynen aynen.⁷”

Bu örnekte de yine *aynen* sözcüğünün tekrar edilerek pekiştirme işleviyle kullanıldığı, *aynen* göstergesinin derin yapı göndermeleri arasına ve kavram alanına “kesin olarak doğru” anlamının katıldığı görülmektedir.

Aynen sözcüğü 26.06.2014 tarihinde verilen istatistiklere göre, retweetlerle beraber 330 bin tweette kullanılmıştır. İstatistiklerin verildiği tarihten geriye doğru son bir ay içinde sadece *aynen* sözcüğüyle atılan tweet sayısı 50 bini bulmuştur. Yine istatistiğin verildiği tarihten geriye doğru son sekiz yıl içinde 9 milyon 309 bin 840 adet *aynen* sözcüğünün bahsedilen kullanımlarının geçtiği tweet atılmıştır.⁸ Bütün bu istatistikleri de göz önünde bulundurarak *aynen* sözcüğünün kullanım sıklığının büyük bir hızla yükseldiğini görmekteyiz. Bu durum sözcüğün kavram alanını genişletmekte ve sözcüğün metafor hâline gelmesini sağlamaktadır. Bu kullanımların devam etmesi durumunda *aynen* sözcüğünün birçok kavramı kullanımdan düşürerek, öldüreceği öngörülmektedir.

Yani

Dilimize Arapçadan geçen *yani* sözcüğü Türkçe Sözlük'te, “1. Demek oluyor ki anlamlarında bir söz” tanımlamasıyla ve “Rıza Efendi de belki bu yüzden yani perde niçin açılmıyor diye sinirleniyor.” -T. Buğra örneğiyle; “2. Sözün kısası, doğrusu anlamlarında bir söz” tanımlamasıyla ve “Tesadüf ama bu kadar olur yani.” - H. Taner (2011: 2124) örneğiyle verilmektedir.

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=cLf1r6rc5rI&t=8s> Erişim tarihi 10.03.2020

⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=CzMXiY2CAZQ> Yayın tarihi 02.03.2020, erişim tarihi 10.03.2020

⁸ <http://www.diken.com.tr/aynenin-askerleriyiz/> Erişim tarihi 10.03.2020.

Bugünün kullanımlarında *yani* sözcüğüne bakılacak olursa, sözcük sözlükte verilen anlamlarının dışında birçok anlamda kullanılmaktadır. Sözcük, anlam genişlemesine uğramış, göstergenin derin yapı göndergeleri arasına yenileri katılmış ve sözcüğün kavram alanı genişlemiştir.

İlk örnek şu şekildedir:

“Sunucu: İşinizde başarılısınız demek ki.

Yarışmacı: Yani...⁹”

Burada *yani* sözcüğü sözlükte belirtilen anlamlarıyla kullanılmamıştır. Bu örnekte *yani* sözcüğünün kavram alanına, derin yapı göndergeleri arasına eklenen yeni anlamları görmekteyiz. Sözcük “evet öyle, öyle olmalı” gibi anlamlarda kullanılmıştır.

Bir sonraki örnek bir sokak röportajından alınmıştır:

“Muhabir: İngilizceyle aranız nasıl?

Konuşmacı: Yani... Çat,pat¹⁰.”

Bu kullanımda yine *yani* sözcüğü sözlük anlamının dışında, devamında gelen “çat pat” ifadesinden de anlaşılacağı üzere, “az çok, derdini anlatacak kadar, düşük seviyede, iyi-kötü” anlamları verecek şekilde kullanılmış ve sözcüğün kavram alanına -derin yapısına- bu anlamlar katılmıştır.

Yani sözcüğünün özellikle konuşma dilinde “e yani” şeklinde kullanımı bulunmaktadır. Bu kullanım yani göstergesinin derin yapı göndergeleri arasına ve kavram alanına “tabi ki öyle, kesin olarak öyle, bunu sorman bile hata, öyle olması kaçınılmaz, bu da sorulur mu ?” gibi anlamlar katarak göstergenin anlam genişlemesine uğramasına neden olmaktadır.

Yani sözcüğünün yine “yani yani” şeklinde, “onaylama” anlamı taşıyan tekrarlı ve pekiştirmeli kullanımları da bulunmaktadır. Vurgu ve tonlamaya, hatta mimiklere ve kimi zaman da jestle bağlı olarak “kesinlikle, belki, emin değilim, haydi öyle olsun...” gibi anlamlar da yüklenebilmektedir.

Tablo

Makaleye konu olan bir başka sözcük, “tablo”dur. Sözcük Türkçe Sözlük’te:

“1. Bez, tahta, kâğıt vb. maddeler üzerine yapılmış, yağlı boya, sulu boya, pastel veya kara kalem resim: ‘Bu tabloların biri gölge oyunu hâlinde karikatürize edilmişti.’ -H. Taner. 2. Birbiriyle olan ilgilerine göre düzenlenerek yazılmış şeylerin hepsi: Çarpım tablosu. Kronoloji tablosu. 3. mec. Yaşanan, var olan olay ve olguların hepsinin genel görünüşü, manzara: ‘Talebelik günlerimizden bazı tablolar çizmeye çalışacağım.’ - H. F. Ozansoy. 4. tiy. Bir perdenin dekor değişikliğiyle belirlenen alt bölümü” (2011: 1881) şeklinde verilmektedir.

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=qwDy9MJFwHI> Yayın tarihi: 01.03.2020, erişim tarihi 10.03.2020.

¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=qwDy9MJFwHI> Yayın tarihi: 01.03.2020, erişim tarihi 10.03.2020.

Bütün bu anlamlar göz önüne alındığında Aksan'ın “Burada belirtilmesi gereken bir nokta, kelimelerin genel olarak önceden somut kavramları anlattıkları, sonradan bu kavramların çeşitli belirti ve özellikleri aracılığıyla ve insanın zihnî mekanizmasının işleyişi sonucunda, soyut kavramların anlatımına da yarar hale geldikleri görüşünün benimsenmekte olmasıdır” (2004: 69) değerlendirmesine uygun biçimde sözcüğün öncelikle somut anlamda kullanıldığı kabul görmektedir. Ancak aşağıda örneklerde görüleceği üzere günümüzdeki kullanım yoğunluğu, kelimenin soyut anlamı üzerindedir.

Örnekler şu şekildedir:

Bu kelimenin mecaz anlamı zaten kullanılır durumda olsa da son zamanlardaki popüler kullanımının bir yarışma programından kaynaklandığı görüşünderiz. İçinde bulunulan durumu, kazanılan kaybedilen ödülü anlatmak amacıyla defalarca tekrarlanan tablo kelimesi mecaz anlamıyla çok daha fazla kullanılır hâle gelmiştir.

“Sunucu: Teklif kırk beş bin TL.

Yarışmacı: Teklif iyi ama *tablo* çok güzel.¹¹”

Burada *tablo* kelimesi “yarışmanın başından şu ana kadarki gelişmeler, durum, görüntü, son durum” gibi anlamlarda kullanılmıştır. Bu tip programlarda örnekteki gibi kullanım çok yayılmıştır. Yaklaşık iki saatlik programlarda *tablo* kelimesinin bu ve benzeri anlamlarda yetmiş ila yüz kere kullanıldığı görülmektedir. Buradan hareketle *tablo* sözcüğünün televizyondan, sosyal medyaya, oradan gazetelere ve konuşma diline kadar “gelenen son nokta, geçirilen zaman sonucunda şu anki durum” anlamlarının kullanım sıklığının oldukça artmış olması, sözcüğün bu anlamını öne çıkarmış ve anlamdan hareketle sözcük bu yönde *anlam genişlemesine* uğramıştır.

Bir diğer örnekte, bir futbol takımının başarısızlık durumu ile ilgili yazının başlığı “Bu *tablo* hiç iç açıcı değil”¹² şeklindedir. Örneğe baktığımızda *tablo* sözcüğü yine “gelenen nokta, durum, gelişmelerin sonucunda son durum” anlamlarında kullanılmıştır.

Konuşma metni yazıya da dökülmüş olan bir haber programında gündemle ilgili yapılan bir yorumda yorumcu, “Suriye’deki *tablo* her hâlükarda daha olumlu bir yere doğru seyrediyor”¹³ şeklinde bir yorum yapmıştır. Buradaki örnekte yine *tablo* sözcüğü “durum, olayın seyri, sürecin bugüne getirdiği mevcut görünüm” gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Örneğe bakıldığında sözcüğün Türkçe sözlükte geçen mecaz anlamından hareketle *anlam genişlemesine* uğradığı ve bu durumun devam ettiği görülmekte, kültürel sürüklenmeyle birlikte anlamsal gelişimin bu yönde devam edeceği düşünülmektedir.

¹¹ https://www.youtube.com/watch?v=Gt_eC7HvXkQ&t=2783s Yayın Tarihi: 16.08.2014, erişim tarihi: 13.03.2020

¹² <https://www.ajansspor.com/haber/spor-yazarlarindan-degerlendirmeler-bu-tablo-hic-ic-acici-degil-274152> Erişim tarihi: 13.03.2020

¹³ https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=WKer2jhKtUA&feature=emb_logo Yayın tarihi: 28.12.2018, erişim tarihi: 13.03.2020

Gündemle ilgili bir haberin başlığı “Tablo giderek daha vahim bir hâl alıyor.¹⁴” şeklindedir. Burada da *tablo* sözcüğü “verilerden çıkarılan sonuç, son durumda ortaya çıkan sonuç, gelinen nokta, vaka ve kayıp sayıları” gibi anlamlar barındırmaktadır. Burada da göstergenin derin yapı göndermeleri arasına yeni anlamlar katıldığı, *anlam genişlemesinin* devam ettiği görülmektedir.

Pota

Popüler kültürle sürüklenen sözcüklere bir diğer örnek *pota* sözcüğüdür. Bu sözcük Türkçe Sözlük’te: “1. İçinde maden eritilen kap. 2. Basketbolda düşey bir levhaya monte edilmiş yatay çember ile ağdan meydana gelen düzenek” şeklinde anlamlandırılmaktadır (2011: 1623). Bugün ise sözcüğün bu anlamlarından yararlanılarak sözcük anlam genişlemesine uğratılmış ve özellikle spor müsabakalarının ve yarışma programların sonuna gelindiğinde aynı durumda olanlar, sona, şampiyonluğa veya elenme aşamasına birlikte girenler anlamında “düşme potası, yükselme potası, şampiyonluk potası, elenme potası” şeklinde kullanılmıştır. Televizyonun, yarışma programlarının, spor programlarının ve sonrasında sosyal medyanın etkisiyle sözcüğün “birlikte olunan yer, sonuçtan önceki son adım” anlamları öne çıkmış ve sözcüğün bu anlamlardaki kullanım sıklığı gittikçe artmıştır. Tablo örneğinde olduğu gibi sözcüğün gelişimi soyut anlam yönünde yoğunlaşmıştır. Anlam genişlemesinin de bu yönde olduğu görülmektedir.

Bir yarışma programıyla ilgili haberin başlığı: “Eleme potasına kim gitti?¹⁵” şeklindedir. Bu örneğe baktığımızda yine “sondan bir önceki adım, çeşitli aşamaların sonucunda son duruma gelen kişiler veya takımlar” bağlama göre “başarısız veya başarılı olan birkaç takım ya da kişi” anlamları ortaya çıkmaktadır. Sözcüğün kavram alanına ve derin yapı göndermeleri arasına sözü edilen anlamların eklendiği görülmektedir.

Televizyonda izlenme oranı yüksek bir yarışma programında bu sözcüğün çok sık olarak ve tek başına kullanıldığı görülmektedir. Bahsi geçen yarışmada bir yarışmacı: “Bir puanla potaya gitti.¹⁶” şeklinde bir ifade kullanmaktadır. Programda *pota* sözcüğünün tek başına, tamlama olmadan kullanım sıklığı oldukça yüksektir. Bu durum, sosyal medyanın da etkisiyle konuşma diline yansımış ve *pota* sözcüğünün tek olarak kullanımı yaygınlaşmıştır.

Benzer kullanımlar “Beşiktaş Galatasaray’ı yenerse şampiyonluk potasına girer.¹⁷” “Potaya girmek ya da girmemek, işte bütün mesele bu.¹⁸” şeklinde bulunmaktadır.

¹⁴ <https://www.google.com.tr/amp/s/www.sozcu.com.tr/2020/dunya/son-dakika-corona-virusu-tablo-giderek-daha-vahim-bir-hal-aliyor-olu-sayisi-hizla-artiyor-5619926/amp/>

¹⁵ <https://www.milliyet.com.tr/cadde/survivor-2020-odul-oyunu-ve-dokunulmazlik-oyununu-hangi-takim-kazandi-ilk-odul-ne-oldu-2-bolum-fragmani-6146427> Erişim tarihi: 13.03.2020

¹⁶ <https://youtu.be/Dj6d2qQg1Ug> Yayın tarihi: 23.12.19, erişim tarihi: 13.03.2020

¹⁷ <https://www.milliyet.com.tr/skorer/ahmet-dursun-besiktas-galatasarayi-yenerse-sampiyonluk-potasina-girer-6164758> Erişim tarihi: 13.03.2020

¹⁸ <http://www.ranini.tv/ozel/24652/1/potaya-girmek-ya-da-girmemek-iste-butun-mesele-bu> Erişim tarihi: 13.03.2020

Sonuç

Bu çalışmaya konu olan sözcükler popüler kültürle, televizyon ve sosyal medyanın etkisiyle öncelikle toplumumuzun genç kuşağının konuşma diline yerleşmekte ve bunu izleyen süreçte de yavaş yavaş yazı diline girmektedir. Yaşayan dilin değişimleri ve yeni oluşumları artık bu yolla meydana gelmektedir.

Bahsi geçen sözcüklerde bazen mecaz veya soyut anlam yönünde *anlam genişlemesi* olayları görülmektedir. Bazı örneklerde sözcüğün temel anlamına fazlasıyla uzak düşen anlamlarda kullanıldığı da görülmektedir. Bu durumda, sözcükte net bir *anlam değişmesi* olayı tespit edilmektedir.

Bu tür kullanımlar her ne kadar dilde tasarruf yasasıyla bağlantılı olsa da birçok sözcüğün kullanımını etkilemekte, birçok sözcüğü zaman içinde öldürmektedir. Bu durum da dilin zenginliğiyle doğrudan ilişkilidir.

Örneklerde görülen kullanım şekillerinin -dil gelişimi açısından birçok sıkıntıyı beraberinde getirirse de- varlığı ve sıklıkla kullanıldığı yadsınamaz. Bu bağlamda, bu durum ciddiye alınmaya, etraflıca irdelenmeye muhtaçtır.

Dil, düşüncenin anahtarıdır. İnsanın fikrî gelişimi dilin gelişimiyle ve zenginliğiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu bağlamda *yani, aynen, tablo* ve *pota* sözcükleri başta olmak üzere popüler kültürün etkisiyle gelişen bu kullanımlar bazı sözcüklerin kavram alanını genişletse bile anlatımı kısırlaştırmaktadır. Daha az sözcük kullanan, kısır bir dille konuşan toplumun kendini bilim, kültür, düşünce, felsefe, sanat vb. alanlarda geliştirmesi mümkün görülmemektedir.

Küreselleşen dünyada dile müdahaleleri engellemek neredeyse imkânsızdır. Bu kullanımlar toplumun bilinçaltına yerleşmekte, istenmese bile kullanılmaktadır. Bu durumda yapılabilecek olan, konuya dikkat çekmek ve daha önemlisi dil bilincine sahip genç kuşaklar yetiştirmektir. Türkçenin zenginliğine sahip çıkabilmek ancak bu yolla mümkündür.

Kaynakça

- AKSAN, Doğan, “Anlambilim-Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi”, Engin Yay., Ankara, 2006.
- AKSAN, Doğan, “Kelimebilimi ve Anlambilimi Ölçülerinden Yararlanarak Bir Yazı Dilinin Eskiliğini Saptama Yolları I: Kavram Alanı Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine” TDAY Belleten. TDK Yay, Ankara, 1971, s. 253-262.
- AYDIN Hasene “Dilde En Az Çaba İlkesi Üzerine.” Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi 1(1), 2011, s. 1-6.
- BARTHES, Roland, Göstergibilimsel Serüven. Mehmet Rifat-Sema Rifat (Çev.), Yapı Kredi Yay. İstanbul, 2014.
- BLOOMFIELD, Leonard, Language, USA 1933.
- DELİCE, H. İbrahim, Türkçe Sözdizimi, Kitabevi yay., İstanbul 2012.
- EROL, Hülya Arslan, Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri, TDK Yay., Ankara, 2018.
- EVLİCE, Erkan, “Artık Kimsenin Tahammül Edemediği ‘Aynen’ Kelimesi Yerine Kullanabileceğiniz 11 İfade.” <https://onedio.com/haber/artik-kimsenin-tahammul-edemedigi-aynen-kelimesi-yerine-kullanabileceginiz-11-ifade-736411> Erişim tarihi: 10.03.2020.
- HİRİK, Erkan, Türkiye Türkçesinde Bir Değişim Örneği: Aynen. XI. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, 2019.
- KEY, Elif, “Aynen’in Askerleriyiz.” <http://www.diken.com.tr/aynenin-askerleriyiz/> 2014. Erişim tarihi: 10.03.2020.
- RENAN, Ernest, Dilin Kökeni Üzerine. Atakan Altınörs (Çev.), Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul, 2015.
- SAYIN, Önal, Göstergibilim ve Sosyoloji, Anı Yay., Ankara, 2014.
- Türkçe Sözlük, TDK Yay., Ankara, 2011.
- ULLMANN, Stephen, Semantics, An Introduction to The Science of Meaning, Oxford Basil Blackwell, London, 1972.
- YOLCU, Aynur, “Kesinlikle Uzak Durmanız Gereken 6 Cıs Kelime”, 2015 <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/ nefret-edilen-6-kelime-30262913>. Erişim tarihi: 10.03.2020.
- Örneklerin Alındığı İnternet Kaynakları**
- “Deniz’e Çek Gönder” reklam filmi. <https://www.youtube.com/watch?v=5uqnH7ywwRU> Erişim tarihi: 10.03.2020.
- “İngilizceyle biliyor musunuz?” başlıklı röportaj <https://www.youtube.com/watch?v=qwDy9MJFwHI> Erişim tarihi: 10.03.2020.
- Kim Milyoner Olmak İster 871. Bölüm.” <https://www.youtube.com/watch?v=qwDy9MJFwHI> Yayın tarihi: 01.03.2020, erişim tarihi 10.03.2020.
- “Oğuzhan Uğur’la Survivor Tehlikeli Sular” programı <https://www.youtube.com/watch?v=cLf1r6rc5rI&t=8s> Erişim tarihi 10.03.2020
- Show Ana Haber. “Bu Haber de Bizden.” <https://www.youtube.com/watch?v=CzMXiY2CAZQ> Yayın tarihi 02.03.2020, erişim tarihi 10.03.2020.
- “Siyaset Artı Programı”. https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=WKer2jhKtUA&feature=emb_logo Yayın Tarihi: 28.12.2018, erişim tarihi: 13.03.2020.

Spor Haberleri. <https://www.milliyet.com.tr/skorer/ahmet-dursun-besiktas-galatasarayi-yenerse-sampiyonluk-potasina-girer-6164758> Erişim tarihi: 13.03.2020.

“Spor Yazarlarından Değerlendirmeler, Bu Tablo Hiç İç Açıcı Değil.”

<https://www.ajansspor.com/haber/spor-yazarlarindan-degerlendirmeler-bu-tablo-hic-ic-acici-degil-274152> Erişim tarihi: 13.03.2020.

“Survivor 2. Bölüm Fragmanı” isimli haber. <https://www.milliyet.com.tr/cadde/survivor-2020-odul-oyunu-ve-dokunulmazlik-oyununu-hangi-takim-kazandi-ilk-odul-ne-oldu-2-bolum-fragmani-6146427> Erişim tarihi: 13.03.2020.

“Survivor Haberi” <http://www.ranini.tv/ozel/24652/1/potaya-girmek-ya-da-girmemek-iste-butun-mesele-bu> Erişim tarihi: 13.03.2020.

“Var mısın, Yok musun 97. Bölüm.” https://www.youtube.com/watch?v=Gt_eC7HvXkQ&t=2783s

Yayın Tarihi: 16.08.14, erişim tarihi: 13.03.2020.

3’te 3 Tarih 47. Bölüm.” https://www.youtube.com/watch?v=g8IL_r9eXjg Yayın tarihi

05.03.2020, erişim tarihi 10.03.2020.

